

KIMSTADS KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Kimstads församling
Norrköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2006*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

KIMSTADS KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Kimstads församling

Norrköpings kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Kimstads kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Kimstads kyrka	5
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation m.m. – karta	11
Beskrivning av kyrkogården	12
Beskrivning av enskilda kvarter	19
Kvarter 1	19
Kvarter 2-4	23
Kvarter 5-6	26
Kvarter 8, minneslund	28
Källor	29
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	30
Förklaring till exempellistan	30
Utvärderingskarta	31
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m.m. och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: "Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om

gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete har utförts av antikvarie Olle Hörfors och rapport av Jeannette Kreutz, Östergötlands läns museum 2006. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur häradsekonomska kartan blad nr 086 81, Skärblacka, 1981.

KIMSTADS KYRKOÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger på en höjd i den äldre delen av Kimstads samhälle. I väster passerar landsvägen mellan Norsholm och Skärblacka. Denna bildar tillsammans med Norrköpingsvägen en T-korsning nordväst om kyrkogården. Den äldre delen av kyrkogården inramas av en mur i varje väderstreck. En kyrkogårdsutvidgning har skett öster om den äldre kyrkogården.

Kyrkogårdens omgivning

Området runt kyrkan har efter järnvägens tillkomst expanderat kraftigt. Kimstads station förlades strax sydväst om kyrkan. Väster om kyrkan och på andra sidan landsvägen ligger den f.d. kyrkskolan. Det är en välbevarad, panelad tvåvåningsbyggnad uppförd 1873. Kyrkstallarna som fanns i närheten av kyrkan revs 1948. Ett par km nordväst om kyrkan vid Motala Ströms norra strand ligger den f.d. prästgården.

Flygfoto över Kimstads kyrkogård, okänt år. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

Kimstads kyrka

Kimstad är en medeltida socken och fynd av en gravhäll till ett tidigmedeltida gravmonument indikerar att den första kyrkan kan ha varit av trä. Den första kända kyrkan på platsen uppfördes dock av sten sannolikt under 1100-talets andra hälft. Greve Axel Lillie på Löfstad slott bekostade på 1660-talet ett nytt korbygge och på dess södra sida uppfördes ett gravkor för familjen Lillie. Sannolikt har de tidigmedeltida kungarna och deras närmaste män uppfört egna kyrkor och kyrkogårdar i anslutning till sina gods och gårdar. Det finns uppgifter som tyder på att den medeltida kyrkan i Kimstad uppfördes på Kimstads kungsgårds mark.

Byggnadsarbetena avstannade och först på 1770-talet fick kyrkan sin nuvarande utformning med ett rektangulärt långhus med rakslutet korparti, sakristia i norr och ett lågt torn med en karnissformad huv i väster. På kyrkans södra sida finns två gravkor, det östra är för släkten Lillie och det västra uppfördes ursprungligen för släkten Strömfelt på Landsjö säteri. Landsjögraven uppfördes av ryttmästaren Carl Strömfelt, död 1690 eller riksrådet Johan Strömfelt död 1736. Den ligger under den 1730-33 tillbyggda delen av kyrkan. År 1919 byggdes Strömfeltska gravkoret eller Landsjögraven om till gravkapell efter ritningar av Axel Forssén.

Ovanpå kyrkans taknock finns två ryttafigurer i järnplåt. De lär avbilda de två prinsarna Eric som 1060 kämpade om kronan. Ursprungligen ska de ha varit av trä men efter om och nybyggnationen 1733 lät greve Magnus Julius De la Gardie sätta upp nya ryttafigurer av järnplåt.

Kyrkan är uppförd av sten med ljus gula fasader med grovt påslagen spritputs och vita slätputsade omfattningar och hörnkedjor. Kyrkans mansardtak täcks av svart plåt. Fönsteröppningarna är stickbågiga med mörkgröna träbågar i karm med delvis äldre glas i blyspröjs. Kyrkans ingångar är förlagda i väster och norr. Nordportalen är rikt utsmyckad med en sandstensportal med bl.a. släkten Lillies vapen. Även interiören är mycket påkostad med stjärnvalv med målade stuckaturer och inredning av hög kvalitet.

I samband med att kyrkan färdigställdes gjordes även kyrkogårdsportarna om och försågs med höga kvadratiska portstolpar och järnsmidesgrindar. 1733 stod kyrkan klar, exteriört sett, efter ombyggnationen. 1733 anges som år på västtornets fasad. Inredningen dröjde några år, 1735 togs den i bruk igen efter all ombyggnad.

En fullständig beskrivning och historik av kyrkan redovisas i separat rapport från utförd kyrkoinventering.

Kyrkogårdens historik

Kyrkogården har under flera olika omgångar utvidgats. Hur kyrkogården såg ut i äldre tider är okänt. 1821 ritades en uppmätningsskarta som visar att kyrkogårdens yta verkar ha motsvarat den äldre delen av kyrkogården idag. En större utvidgning av kyrkogården skedde på 1930-talet. 1932 invigdes den nya delen av kyrkogården som ligger öster om den äldre kyrkogården. Kontraktsprosten C. R. Sundell i Östra Eneby förrättade invigningen. Genom utvidgningen ökade kyrkogården till ungefär dubbel storlek. Kostnaden för projektet uppgick till 24 000 kr. Marken söder om den utvidgade, nya delen, undersöktes för eventuell utvidgning. Denna mark kom sedan att tas i bruk för kyrkogård. Det är dock oklart när. På den ekonomiska kartan från 1981 finns den med, dock inte på ett flygfoto från 1966.

Kyrkogårdsdelen söder om kyrkan har en karaktäristisk utformning efter det sena 1800-talets ideal. Många av gravvårdarna har någon form av omgärdning och sand/grustäckning och det finns flera större, monumentala vårdar. Den nya utvidgade delen från 1930-talet har en helt annan prägel. Där råder istället det enhetliga och funktionella, helt enligt tidens anda. Gravvårdarna är likartat utformade och skiljs åt med häckar.

Nya grindar till kyrkogården står det att läsa om i tidningsartiklar 1933. Byggnadsstyrelsen godkände ett förslag till nya grindar och järnstaket utarbetat av majoren E. Nordenfalk.

1939 söktes tillstånd att få ta bort ca tre meter av det nordvästra hörnet av bogårdsmuren, något som godkändes med tillägget att om runstenar eller andra ornerade stenar påträffades så skulle RAÄ omedelbart kontaktas.

1948 revs det gamla kyrkstallet. Det ansågs inte ha något antikvariskt värde utan Länsstyrelsen gav tillstånd att riva det efter dokumentation.

1981 genomfördes planer på att ta bort vissa äldre gravvårdar där gravrätten gått ut. En del av dem flyttades till en plats utmed den södra muren på inrådan av Länsstyrelsen. Andra som inte ansågs ha något antikvariskt värde förstördes efter dokumentering. En vård över kyrkoherde Lindén i kvarter A, påtalades vara sprucken och finns inte längre kvar.

1987 invigdes ytterligare en ny del av kyrkogården. I och med denna del fick församlingen urngravplatser samt en minneslund. Nya kyrkogården omfattar även kistplatser och avlastar därmed den äldre, trånga delen.

1997 stod klart att det nya församlingshemmet ska heta Kimstad församlingshem. Enligt äldre noteringar byggdes även ett nytt församlingshem 1924, på initiativ av Kimstads diakonikrets, en stödjande och hjälpande kyrklig sammanslutning inom Kimstad.

Flygfoto över Kimstads kyrkogård 1938. Kyrkogården har några år tidigare utvidgats åt öster. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

Kyrkans östra sida 1939. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

1980. Den nya delen av kyrkogården syns söder om den äldre, östliga utvidgade delen. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

För övrigt står två runstenar på kyrkogården. Den ena av dem, av röd granit, står utmed den norra bogårdsmuren, nordöst om det nordvästra hörnet av sakristian. Den är avslagen upptill, den andra delen lär finnas i kyrktornet. Den andra runstenen är av kalksten, och är horisontellt inmurad i korets norra vägg i en pilaster. Den är en lockhäll till en s.k. eskilstunakista, dvs. ett gravmonument från 1000-talet. Dessa tidiga kristna gravmonument består i sin mest utvecklade form av fem hällar – sidohällar, gavelhällar samt en lockhäll. De har framför allt förekommit i den västra delen av Östergötland, som har den största koncentrationen i landet. Gravmonumenten med vikingatida ornamentik har satts i samband med kungs- och

stormansgårdar. Texten på dessa lyder: "Sven och hans bröder reste stenen efter sin fader Jarl, Gud och Guds moder hjälpe hans ande till ljustet". Den andra runinskriften blir översatt: "Frida lät göra minnesmärke efter Gerulf, sin make god. Gud hjälpe hans själ". De har brate nummer 160 och 161. (Erik Brate föddes 1857 och blev docent i forngermanska språk och var en framstående runforskare. Efter honom benämns runstenar med brate nummer).

Denna runsten står utmed den norra bogårdsmuren.

Runsten inmurad i kyrkan.

Inne i kyrkan finns dels flera rikt dekorerade begravningsvapen för de adliga släkterna runt Kimstad. På kyrkans södra sida finns två gravkor. Det östligaste är gravkor för släkten *Lillie* på Löfstad, uppfört 1659-1660 och i söder försett med ett mycket ålderdomligt järnfönster dekorerat med smidda blommor samt med äldre glas i blyspröjs. Där förvaras sex kistor, bl. a. greve Axel Johan Lillies, död 1696 i Stettin där han tjänstgjorde som överstelöjtnant vid Pommerska kavalleriregementet. 1953 renoverades gravkoret vilket bl. a. medförde att ett kalkstensgolv lades in ovanpå det tidigare cementgolvet. Ett lågt podium byggdes till en kista som tidigare stod direkt på golvet. Kistorna reparerades/konserverades i samband med renoveringen.

Under kyrkans golv finns ett komplement till det Lillieska gravkoret. 1918 undersöktes det, närvarande var bl.a. Emilie Piper, sista grevinnan bosatt på Löfstad. Dörren till

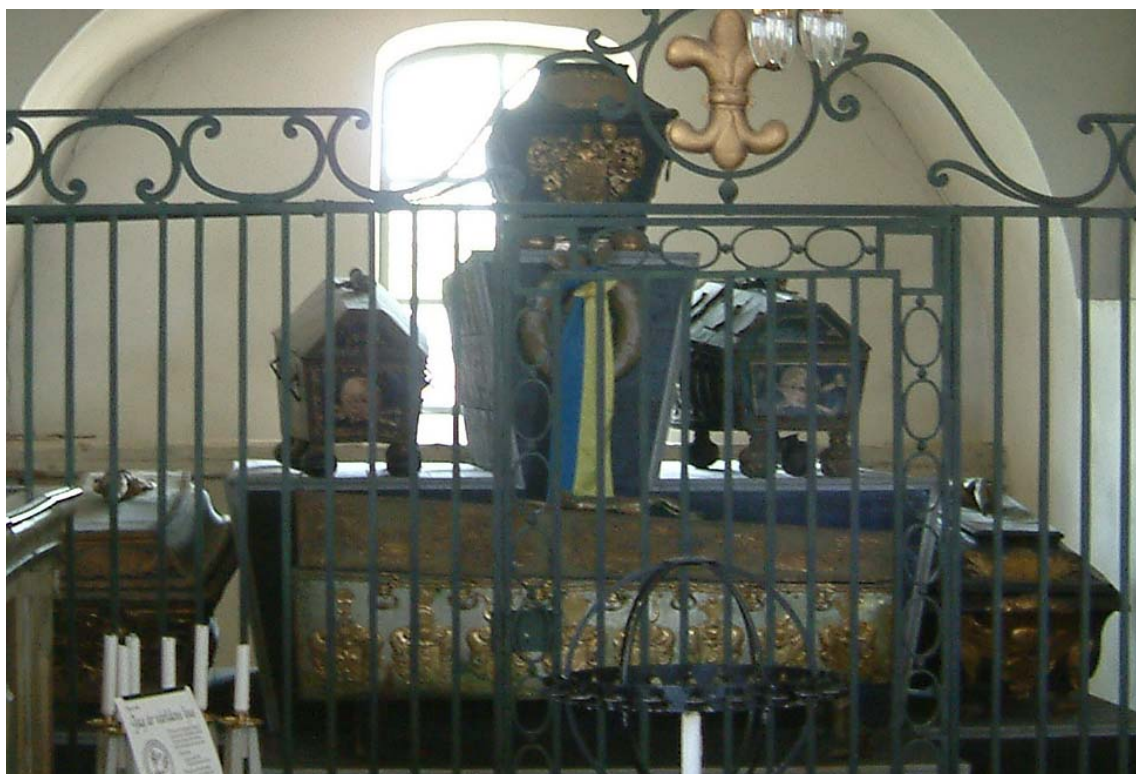
gravkammaren hade ruttnat och ramlat ned. Inuti kammaren fanns flertalet kistor. Bland annat en marmorkista med kvarlevorna efter grevinnan Agneta Wrede, död 1730. En kopparkista med grevinnan Elisabeth Stenbocks kvarlevor återfanns också. Hon dog 1693. Vidare hittades en marmorkista för grevinnan Hedvig Chatarina Lillie, (gift De la Gardie), död 1746. Fyra barnkistor, tre av koppar samt en av plåt fanns också. Vidare återfanns en marmorkista för greve Magnus Julius De la Gardie, död 1741 och en kopparkista med stoftet av Axel Lillie. Nere i graven fanns också en kopparkista med sexton målade anvapen på. Denna kista tillhör grevinnan Christina Mörner och flyttades upp till gravkoret. Utöver dessa kistor återfanns även flertalet enklare barnkistor av ek och furu från tiden 1712-1723. De var till större delen sönderfallna och grävdes därför ned där de stått. Silverplåtarna med namnskriptioner från kistorna sattes upp på väggen i gravkammaren. Precis vid ingången till gravkammaren hittades rester efter ytterligare tre kistor. Två av dem antogs vara greve Magnus De la Gardies, 1720-1737, samt greve Adam De la Gardies, 1723-1742. Tidigare hade inte gravkammaren varit öppnad sedan 1754, då greve Axel von Fersen tog initiativ till en förteckning över inventarierna i gravkammaren. Denna förteckning finns för övrigt kvar i kyrkans arkiv.

Det andra gravkoret, det *Strömfeltska*, som är beläget längre åt väster, är ursprungligen gravkor för slakten Strömfelt på Landsjö. Det byggdes 1919 om till bisättningskapell efter ritningar av arkitekt Axel Forssén och har i söder en dubbeldörr med dörrblad, klädda med avfasad diagonalställd panel. Över porten finns ett dekorativt utformat överstycke i puts. Golvet är belagt med kalkstensplattor och under dessa finns ett gravvalv med kistor. Väggarna är vitputsade och taket består av ett gråmålat spegelvalv. Gravhällar finns uppställda utmed den östra och västra väggen. I norr finns en gallerförsedd nedgång till gravkoret. I gravvalvet står tre sarkofager av kolmårdsarmor och två kistor klädda i metall.

1976 bröt sig två ungdomar från trakten in i gravvalvet, bröt upp en kista och stal två skelettben. Dock greps de båda på plats och benen kunde återlämnas. Efter denna händelse undersöktes gravvalvet av Östergötlands länsmuseum. Av de båda metallklädda kistorna är den ena placerad ovanpå den södra sarkofagen. Denna kista är rikt dekorerad med förgyllda troféornament och är på huvudändans gavel försedd med det strömfeltska vapnet och en till större del utplånad inskrift. Av texten framgår dock att kistan rymmer stoftet efter ryttmästaren Carl Filip Strömfelt, 1649-1690.

Den andra metallklädda kistan är placerad precis innanför ingången till gravvalvet. Kistan är av koppar och har ett mycket trasigt lock. På inskriftsbandet av metall, som ligger ovanpå, står att läsa att kistan förvarar stoftet efter hovmästarinnan hos drottning Lovisa Ulrika, grevinnan Hedvig Elisabeth Wrangel, 1687-1751.

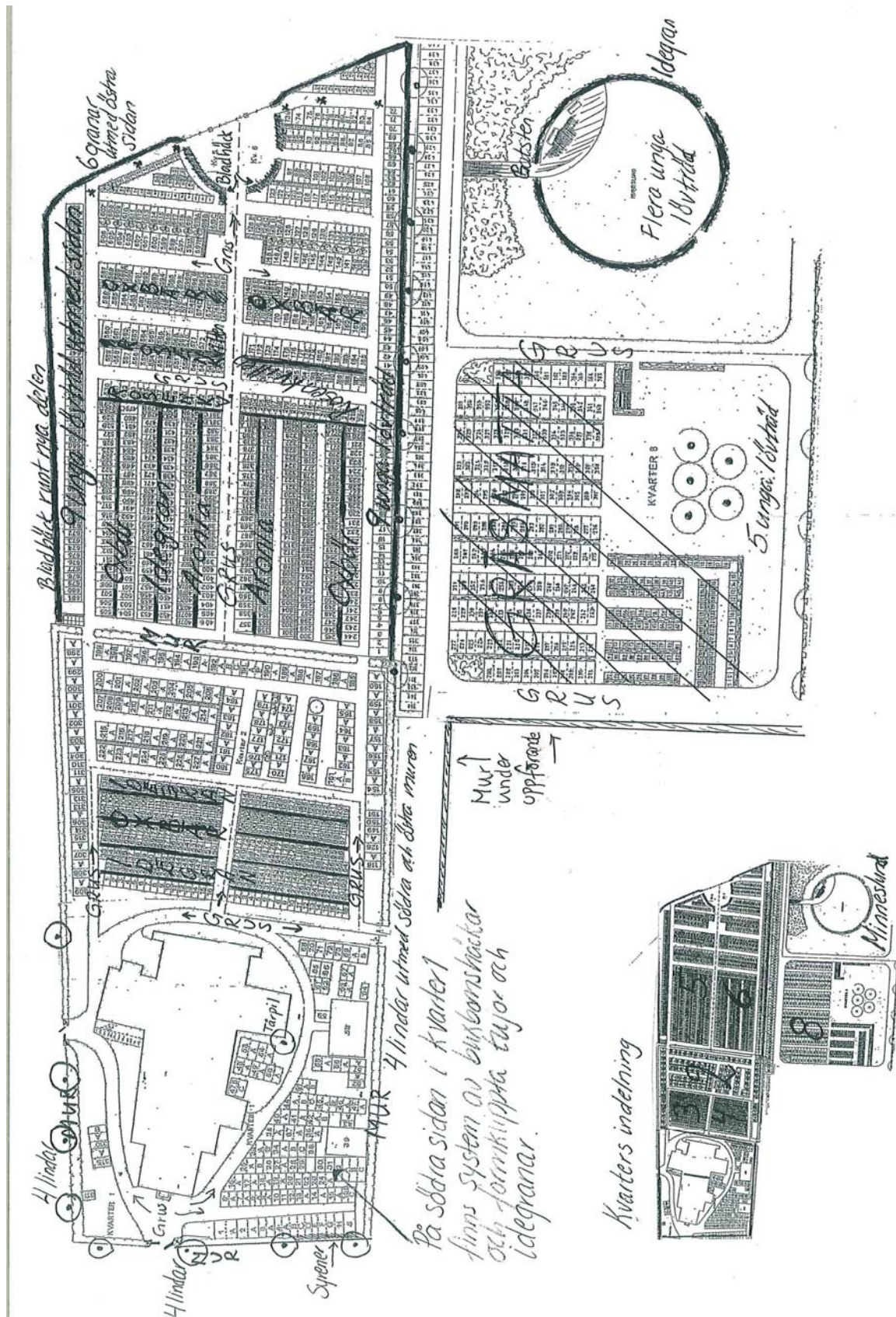
I den norra sarkofagen ligger kvarlevorna efter riksrådet greve Johan Carlsson Strömfelt, 1678-1736, gift med Hedvig E Wrangel. Deras dotter grevinnan Agneta Strömfelt vilar i den södra sarkofagen. Hon levde 1725-1760. Slutligen finns i den östra sarkofagen stoftet efter grevinnan Ulrica Sophia Sparre, 1736-1765.

Interiörbild av gravkoret över släkten Lillie.

Exempel på adliga släktvapen inne i kyrkan.

Kimstads kyrkogård, vegetation m.m.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅDEN

En stor del av kyrkogårdens totala yta har tillkommit i senare tid. Dock finns runt kyrkan några påkostade, större, monumentala gravplatser, som exempelvis den von Arbinska och vårdar över Löfstads slotts ägare som understryker den äldre prägel. Rygghäckarna och gångarna i den nya, utvidgade delen ger området en strikt karaktär. Kyrkogården består av sju kvarter, 1-6 samt 8.

Allmän karaktär

Den äldre delen av kyrkogården omgärdas av en mur. I väster fungerar den som stödmur, då kyrkogårdens marknivå där ligger i höjd med murens överdel. En lägre stenmur delar den äldre delen av kyrkogården från den nya. I öster avgränsas kyrkogården av en mur med tuktad natursten. Kyrkan och kyrkogården har ovanligt nog huvudingången förlagd mot norr. Anledningen till detta är sannolikt att landsvägen från Löfstad slott passerar på kyrkans norra sida. Kyrkan ligger enligt medeltida placering på den norra delen av kyrkogården.

Omgärdning

Väster: stödmur av oregelbunden skiftgång. Stenstorleken varierar från 0,2-1,2 m. Muren krönts av gräs. Trädkrans av fyra lindar.

Kimstads kyrka med den västra stödmuren. Alla gravkors utmed muren hör till den von Arbinska graven.

Norr: runt den äldre kyrkogården är det en mur av varierade stenstorlekar och höjd, beväxt med mossa och sedumväster. Trädkrans av fyra lindar. Där muren slutar och den utvidgade delen tar vid finns en bladhäck, ca 1 m hög. Nio unga lövträd står längs med häcken.

Öster: mur med varierande höjd och stenstorlek. Fyra lindar i trädkrans. På den östra sidan av den nya delen finns en bladhäck längs med sidan samt sex granar.

Söder: stödmur av varierande stenstorlekar och höjd. En del av muren är medeltida. Vid öppningen i muren, där en gång går utmed kyrkans östsida, varierar muren mycket i höjd. På den västra sidan av öppningen är muren hög, ca 2 m som högst, men sluttar dock ned till

marknivå. Utmed resten av den södra sidan är muren till en början, ett lager hög. Den blir högre längre fram mot östra sidan. Fyra lindar står utmed den södra sidan. Utmed den nya delen finns en bladhäck, samt nio lövträd.

Den norra muren.

Den östra muren.

Den södra muren.

Ingångar

Väster: hög port med järngrindar. Porten består av höga fyrsidiga stolpar av kalkstenskors i klassiserande stil. Järngrindarna är höga och ornerade med enkla spjälor och barockslingor. De är rostangripna och delar av ornamenten har ramlat bort.

Norr: likadan grind som ovanstående.

Öster: utmed den nya östra sidan finns ett järnstaket med två grindöppningar. Grindarna är rikt dekorerade med ringar och spjälor. De står mellan fyrsidiga granitstolpar vilka kröns av urnor av brons. I den östra muren som går runt den äldre kyrkogården finns två öppningar där grusgångar leder ut till den nya kyrkogården, en på vardera långsidan.

Söder: i den äldre muren finns på den södra sidan en öppning i muren. Där varierar höjden på muren mycket. På den västra sidan om öppningen är muren hög, ca 2 m, men sluttar brant ned till marknivå. Öster om öppningen fortsätter muren på låg höjd, endast ett stenvarv högt. Muren blir sedan högre bort mot östra muren.

Den västra respektive norra ingången till den äldre kyrkogården.

Östra ingången till den nya delen av kyrkogården.

Vegetation

Väster: utmed den gamla delen åt väster står fyra lindar. Längs den östra muren, dvs. den västra sidan av den nya kyrkogården, står två lindar.

Norr: längs den äldre delen av kyrkogården står fyra lindar. Utmed den nya delen finns en bladhäck samt nio lövträd.

Öster: utmed den gamla östra muren står fyra lindar. Utmed den allra östligaste sidan finns en bladhäck och sex granar.

Söder: längs den gamla kyrkogården står fyra lindar. Den nya delen omges av en bladhäck samt nio lövträd.

Bilden visar den nya kyrkogården åt öster. Längs den norra sidan växer en häck och innanför denna nio lövträd. Granarna utmed östra sidan skymtar längst bort och i bildens mitt syns en stor lind som står utmed den östra muren.

Södra sidan, till vänster ligger kv. 8 som ännu inte tagits i anspråk för gravar.

Gångsystem

Runt omkring kyrkan löper grusgångar som leds ut genom västra och norra ingången. På den norra sidan, till barockportalen i kyrkan, leder en kort gång av betongplattor. Längs med västra sidan går en grusgång framför den stora familjegraven, von Arbin, som sträcker sig över en stor del av sidan. Gången slutar vid den södra muren. Utmed kyrkans östra sida sträcker sig en grusgång som sedan viker av längs hela långsidorna på den norra och södra delen och bort till östra sidan. En grusgång delar den nya kyrkogården på mitten i en öst-västlig gång. Flera grusgångar går i nord-sydlig riktning över den nya delen av kyrkogården. Fram till minneslunden leder en gång av gatsten. Utanför den södra sidan, mellan den östra förlängningen och det nya området med minneslunden och kvarter 8, som ännu inte är taget i anspråk, leder en asfaltväg. Mellan minneslund och kvarter 8 finns en grusgång i nord-sydlig riktning. En likadan gång finns även på den andra, västra sidan om kvarter 8.

Gravvårdstyper

I kvarteret kring kyrkan finns en stor andel äldre, monumentala gravvårdar bland annat över de adliga ätterna som verkat runt Kimstad. Det finns även flertalet gravvårdar över personer i kyrkans tjänst som är större och mer påkostade. På den utvidgade delen finns istället moderna vårdar. Dessa har ett likartat utseende, dvs. breda och låga i olika typer av graniter. Det förekommer inom flera kvarter spår efter linjevårdssystemet. Det innebär att människor begravdes i ensamgravar på rad och inte i familjegravar som numera är vanligt. Dessa vårdar är i regel små och enkla. Sedan systemet upphörde 1964 har successivt de flesta vårdar tagits bort. I kv. 6 finns nio linjevårdar där tidsordningen går att följa.

Minneslund

Runt den runda minneslunden växer häckar av idegran. Gången är lagd av gatsten. En minnessten där blommor kan lämnas finns centralt samt ett ljusskåp för gravljus. På gräsmattan innanför häckarna står flertalet unga lövträd, se bilden överst på nästa sida.

Minneslunden.

Byggnader

Det finns inte några byggnader inne på kyrkogården utöver kyrkan. Utanför den södra muren finns en förrådsbyggnad. Utanför på den östra sidan av byggnaden står bortplockade gravvårdar.

Förrådsbyggnad strax utanför den södra muren.

Övrigt

Utanför den södra muren, vid förrådsbygganden, finns bortplockade vårdar, se bilden ovan. En av dem har yrkestiteln skogsvaktare och kom från Landsjö.

Kulturhistorisk bedömning

Kimstads kyrka och kyrkogård med dess murar, grindar, gravvårdar och trädkrans bildar en väl sammanhållen miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Murarna har mycket höga värden, vilket också förstärks av de höga, påkostade järnsmidesgrindarna på västra och norra sidan. Det finns belägg för att en del av den södra muren är medeltida. Träden i trädkransen har höga värden då de minner om ett äldre parkideal som sedan slutet av 1700-talet tillkommit

och utvecklats på våra kyrkogårdar. Även längs den nya utvidgade delen har denna tradition levt vidare. Denna del omgärdas av en häck vilken samverkar med omgärdningen. Det finns också exempel på kyrkogården av typiska s.k. sorgeträd, som pilen vid kyrkans södra sida. Dessa träd har neråtgående, hängande grenar och var under främst 1800-talet vanliga på kyrkogårdar.

Kyrkan ligger på kyrkogårdens norra del. Det var en vanlig placering för de medeltida kyrkorna då man i allmänhet föredrog att begravas söder om kyrkan.

Strukturen på kyrkogården är viktig att bevara. Den äldre kyrkogården har en ålderdomlig karaktär med äldre, monumentala familjegravar. I dessa speglas bygdens näringsliv och social struktur. I området runt Kimstad finns flera adliga gods, däribland exempelvis Löfstads slott. De forna ägarna, ätten Lillie, var de som lät bygga om och uppföra den nya kyrkan. De ligger begravda inne i kyrkan, i det Lillieska gravkoret. Ute på kyrkogården finns en gravanläggning över de senaste innehavarna av Löfstad, släkten Piper. Deras grav omgärdas av ett järnsmidesstaket vilket är en mer påkostad omgärdning av gravvårdar. Det finns flera större, imponerande gravvårdar som visar på indelningen mellan områden av köpegravar kontra allmänna gravar. Öster om kyrkan finns ett sådant område med enklare vårdar. Där finns även spår av ett linjevårdssystem. Systemet med linjegravar växte fram under slutet av 1700-talet. Det innebär att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen inträffade. På så vis kunde äkta makar och andra familjemedlemmar bli begravda långt ifrån varandra. Från början innebär systemet troligen inte någon direkt "statuskillnad" men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Systemet upphörde 1964 varefter de flesta vårdar togs bort. Därför är det av vikt att bevara dessa gravvårdar för att kunna följa ordningen på gravläggningarna. Vårdarna är också intressanta då de minner om ett äldre begravningskick.

Sedan andra halvan av 1800-talet är även den traditionen att placera de mer påkostade gravanläggningarna invid kyrkogårdsmuren. Att även så är fallet på Kimstads kyrkogård framkommer av det yttervarv av gravar invid muren. Längs den västra muren finns bl.a. den större gravanläggningen över Tångstads godsägare, von Arbin. Längs norra muren finns på den äldre delen av kyrkogården inte så många gravvårdar kvar. Dock finns några med stenram. Dessa har troligen tidigare haft en sand eller grustäckning. Omgärdning med stenram verkar ha blivit vanligt från 1920-talet. Även omgärdningar med häckar av tuja eller buxbom har tidigare varit mycket vanligt, likaså grus/sandtäckning. Därför är det av stor vikt att dessa gravar som har detta bevaras. Även längs den nya delen har strukturen med ett yttervarv av gravar invid, i det här fallet ytterhäcken, levt kvar. Tidigare fanns det också större, mer påkostade gravar längs häcken, flera med stenram och grustäckning. Dessa har efter hand tagits bort.

För den nya, utvidgade delen, har rygghäckarna och gångarna en viktig funktion då de förstärker intrycket av gravraderna och bidrar till den strikta karaktären. Grinden på den östra sidan, till det nya området är tidstypisk för tiden då kyrkogården tillkom och har ett högt värde. Genom de äldre fotografierna över den utvidgade delen framkommer även att den ursprungliga gångsträckningen till stor del är bevarad.

Vidare har enskilda gravvårdar ett mycket högt värde. Utöver det tidigare nämnda med omgärdning, grustäckning, etc. finns andra värden att ta hänsyn till. Det kan gälla ålderdomliga gravvårdar, gravvårdar med person- eller lokalhistoriskt intresse eller gravvårdar av en speciell typ eller hantverksmässigt utförande. Exempelvis finns det flera

ålderdomliga vårdar av t.ex. kalkstenskors, gjutjärnskors, s.k. bautastenar, öppen bok, linjevård, m.m. Runt sekelskiftet 1800/1900 var det vanligt med högresta vårdar i granit, främst svart granit. Listan på bevarandevärda gravvårdar ska ses som ett exempel. För helheten är det önskvärt att liknande gravvårdar sparas, som exempelvis de högresta vårdarna från ovan nämnda tid.

Inne i kyrkan finns flera mycket gamla gravhällar. De, samt de äldre kistor som hör till gravkapellen, har naturligtvis ett mycket högt kulturhistoriskt värde.

Det finns flera gravvårdar på Kimstads kyrkogård som har någon form av titel. Dessa är kulturhistoriskt intressanta i och med att de berättar mycket om en trakts näringsliv och social struktur. Den vanligaste titeln på Kimstads kyrkogård är "Lantbrukaren", vilket är vanligt vid landsortskyrkor. Men det intressanta här är även att det finns så stor andel gravtitlar som hör till de högre samhällsklasserna. Närheten till större, adliga gods har gett oss titlar som Grefve, Grefvinnan, Friherrinnan, Kammarherre, Fröken, Häradshövdingen. Det finns fyra adliga ätter som har egna gravmonument med flera gravar; von Arbin från Tångstad, Piper på Löfstad, Kuylentjärna på Landsjö, samt Lewenhaupt, Löfstad. Det finns också andra titlar som olika militära yrkestitlar såsom Översten, Kommendören, Kaptenen, Löjtnanten. Vidare finns det kyrkliga titlar som Kyrkovärden, Kyrkoherden, Kontraktsprosten, Orgelnisten. Intressant är att närheten till järnvägen speglas på kyrkogården i titlar som Stationsmästare, F.d. Banvakten, Stationsföreståndare och Stationsförmannen. Även i den utvidgade delen finns det gravvårdar med någon form av titel, även om det inte längre är så vanligt.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter 1

Kvarteret utgör den ursprungliga kyrkogården, dvs. området runt kyrkan. Huvuddelen av gravarna är placerade söder om kyrkan.

Allmän karaktär

Kvarteret är beläget på det trånga utrymmet mellan kyrkan och kyrkogårdsmurarna i väster, norr och söder. Norr om kyrkan finns endast plats för ett fåtal gravvårdar, (fyra st.). Söder om kyrkan finns den största ytan i kvarteret. Kvarteret domineras av högreståndsgrovar som exempelvis för de adliga ätterna von Arbin (Tångstads gods), Lewenhaupt och Piper (Löfstads slott). Ytan är i övrigt öppen och präglas av en relativt betydande sluttning i både öster och väster så att kvarterets mittparti, mitt på kyrkan ligger högre än resten av kvarteret. Till karaktären hör också den ålderdomliga kyrkogårdsmuren med gräsbevuxet krön och trädkransen.

Omgärdning

I väster, norr och söder finns kyrkogårdsmuren. Trädkransen står utanför muren och består av lindar. I sydvästra hörnet finns en ca tre meter hög syrenhäck bakom den von Arbinska graven samt en kortare sträcka längs södra muren.

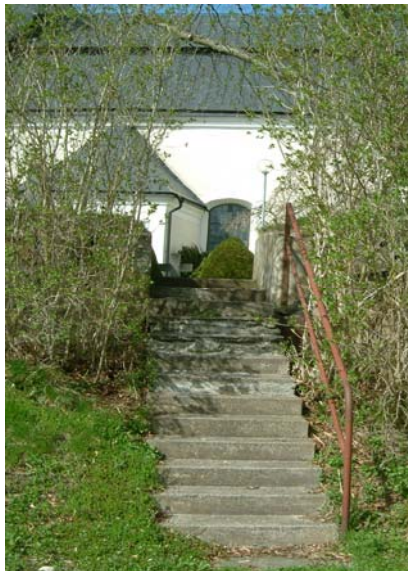
Ingångar

I väster finns en hög port med järngrindar. Porten består av höga fyrsidiga, putsade stolpar, prydda av kalkstenskors i klassiserande stil. Järngrindarna är höga och ornerade med enkla spjälor och barockslingor. De är rostangripna och delar av ornamenten har ramlat bort. I den

norra muren finns en likadan grind. I den södra muren finns dels en trappa ned samt en öppning i muren som leder ut till bl.a. en förrådsbyggnad utanför.

Öppning i muren på den södra sidan. På bilden syns även höjdskillnaderna inne på kyrkogården. Staketet innanför muren hör till släkten Pipers grav, ägare till Löfstads slott.

Trappa i den södra muren.

Den norra grinden.

Vegetation

Norr om kyrkan saknas vegetation helt. På kyrkans södra sida finns en tårpil invid en av gravarna. Detta är ett typiskt s.k. sorgeträd som var vanligt på kyrkogårdarna under främst 1800-talet då träd med neråtgående, "sorgsna" grenar var på modet. Flera av gravvårdarna omges av låga buxbomshäckar. Även formklippta idegranar och tujor förekommer.

Exempel på vegetation i kvarter 1, formklippta tujor och buxbomshäckar. En tårpil skymtas vid kyrkväggen på den högra bilden.

Gångsystem

Runt kyrkan löper grusgångar av krossat, smått grus. Framför gravvårdarna utmed den västra sidan sträcker sig en grusgång. Fram till barockportalen på den norra sidan, samt till en annan dörr i kyrkan i det hörnet, finns gångar av betongplattor. Utanför kyrkans östra sida sträcker sig en gång ut genom öppningen i södra muren.

Gravvårdstyper

I detta kvarter finns ett stort antal ålderdomliga gravvårdar och främst flertalet vårdar över personer med hög samhällsstatus. Fyra adliga ätter har egna gravmonument med flera gravar, von Arbin från Tångstad, Piper på Löfstad, Kuylensjärna på Landsjö, samt Lewenhaupt, Löfstad. Ett relativt stort antal av vårdarna har kvar sin ålderdomliga grus/sandtäckning. Inom kvarteret finns en mångfald av titlar på gravvårdarna. Exempelvis finns det flera olika militära titlar såsom; Översten, Kommendören, Kaptenen, Löjtnanten. Vidare finns det titlar som hör de övre samhällsklasserna till, som Kammarherre, Fröken, Häradshövdingen, Grefve, Grefvinnan, Friherrinnan. Det finns kyrkliga titlar som Kyrkovärden, Kyrkoherden, Kontraktsprosten, Orgelnisten. En annan lång titel är Tegelmästaren vid Tångstad. Titlar är kulturhistoriskt intressanta då de kan ge mycket information om samhällsstrukturer och näringsliv i en trakt.

Den här stora familjegraven över ätten von Arbin står utmed den västra sidan. Den sträcker sig i tid från den äldsta vården, 1880, till den yngsta daterad 2002.

Ett urval av alla de vårdar på den södra sidan. Flera har kvar sin ålderdomliga häckomgärdning och sand/grustäckning. Flera av vårdarna är högresta.

Gravanläggning över ätten Piper. Här ligger Emelie Piper begravd, den sista ägaren till Löfstads slott. Hon dog 1926.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteret har ett mycket högt kulturhistoriskt värde då det utgör den äldsta delen av kyrkogården och har en stor andel äldre, monumentala gravvårdar bevarade. Omgärdningen med murarna och lindarna i trädkransen har höga värden. De senare minner om ett äldre parkideal som sedan slutet av 1700-talet råder på våra kyrkogårdar. Vid kyrkans södra sida står även en tårpil. Den är ett exempel på ett s.k. sorgeträd som var vanligt under främst 1800-talet. Vid den tiden var det modernt med träd med hängande, "sorgsna" grenar på kyrkogårdarna.

Det som i allra högsta grad bidrar till att ge kvarteret ett högt kulturhistoriskt värde är att så många gravar har kvar sin äldre grus/sandtäckning och omgärdning med häckar och stenramar. Järnstaket, som runt Pipers grav, är en mer påkostad form av omgärdning. Omgärdning med häckar av tuja eller buxbom har varit mycket vanligt liksom omgärdning med stenram. Just omgärdning av stenram verkar ha blivit vanligt från 1920-talet. Grustäckta

gravar var tidigare mycket vanliga på länets kyrkogårdar, men ofta har de lagts om till gräsgravar.

Enskilda gravvårdar kan förutom ovanstående igenkänningstecken, även vara kulturhistoriskt intressanta av andra orsaker. Det kan gälla ålderdomliga gravvårdar, gravvårdar med person- eller lokalhistoriskt värde eller gravvårdar av en speciell typ eller hantverksmässigt utförande. Bland gravvårdar av speciell typ märks exempelvis gjutjärnskors, s.k. bautastenar och olika typer av kors i kalksten. Inom kvarteret finns en mångfald av titlar på gravvårdarna. Exempelvis finns det flera olika militära titlar såsom; Översten, Kommendören, Kaptenen, Löjtnanten etc. Vidare finns det titlar som hör de övre samhällsklasserna till som Kammarherre, Fröken, Häradshövdingen, Grefve, Grefvinnan, Friherrinnan. Det finns kyrkliga titlar som Kyrkovärden, Kyrkoherden, Kontraktsprosten, Orgelnisten m.m. Titlar är kulturhistoriskt intressanta då de kan ge mycket information om samhällsstrukturer och näringsliv i en trakt.

Kvarter 2-4, (den mellersta delen av kyrkogården)

Kvarter 2 utgör ytterkanten av den östra delen av kyrkogården innanför den östra muren. Till kvarter 2 hör också den östra halvan av den inre gräsmattan. Kvarter 3 upptar den norra delen av den västra halvan av den inre gräsmattan och kvarter 4 den södra.

Allmän karaktär

Kyrkogårdsdelen har ursprungligen utgjort en anläggning med grusade köpegravar utmed kanterna och i den östra delen av den inre gräsmattan, kv. 2. Medan den västra delen av en inre gräsmatta, kv. 3 och 4, har varit avsatt för allmänna gravar. Karaktären finns delvis bevarad. I det yttre har inga grusade gravar bevarats och en stor del av vårdarna har ersatts med nya under sent 1900-tal. Kvarter 3 och 4 har omdisponerats i relativt sen tid. Enstaka äldre vårdar från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal har bevarats, varav två linjegravvårdar. Övriga har ersatts i modern tid.

Omgärdning

I väster avgränsas kyrkogårdsdelen från kvarter 1 med en grusgång som sträcker sig strax utanför kyrkans östra sida. På norra sidan går kyrkogårdsmuren som visar spår av omläggning vid ett flertal tillfällen. Utanför muren står två lindar som ingår i trädkransen. Muren fortsätter in på den östra sidan. På muren växer sex syrener och utanför muren står två lindar. I söder utgörs muren av en stödmur som på insidan ligger i marknivå som kyrkogården. På utsidan är den ca 0,5 m hög. Tre lindar står utmed den södra sidan som hör till trädkransen.

Ingångar

Enklare öppningar i muren finns i nordöstra, sydöstra och sydvästra hörnen.

Vegetation

Förutom omgärdningen finns i kvarter 3 och 4 rygghäckssystem. Häckarna är av samma sort i båda kvarteren. Från väster till öster utgörs de av; idegran, oxbärshäck, ca 0,5 m hög samt två idegranshäckar, ca 0,8 m höga.

Gångsystem

Runt kvarterens ytterkanter, innanför en rad av gravar intill murarna, sträcker sig grusgångar. En grusgång går också i väst-östlig riktning genom kvarter 3 och 4 och ut genom kv. 2 till den östra gången.

Gravvårdstyper

Tidigare har det i kvarter 2 funnits gravanläggningar med grusad yta. Sådana större, mer påkostade gravar är s.k. köpegravar. Dessa har i modern tid tagits bort och ersatts av moderna, likartade gravvårdar, dvs. i regel låga och breda i olika typer av graniter. Kvarter 3 och 4 har varit avsett för allmänna gravar och det finns två linjevårdar bevarade. Systemet med linjegravar växte fram under 1700-talets senare del. Det innebar att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen inträffade. På så sätt kunde äkta makar och andra familjemedlemmar bli begravda långt från varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt "statuskillnad" men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. 1964 upphörde systemet varefter flertalet vårdar togs bort. Det är av vikt att dessa bevaras för att kunna följa ordningen på gravläggningarna. Det förekommer flera olika typer av intressanta titlar på gravvårdarna inom dessa kvarter, bl.a. militära yrkestitlar såsom Arméfältflygaren, Löjtnant, F Grenadjären. Vidare finns det andra titlar som Åkeriägaren, Nämndemannen, Lantbrukaren, Källaremästare, Handlanden, Hemmansägaren. Intressant är att närheten till järnvägen speglas på kyrkogården i titlar som Stationsmästare, F.d. Banvakten, Stationsföreståndare och Stationsförmannen. Den vanligaste titeln för dessa kvarter och för kyrkogården som helhet är "Lantbrukaren".

Exempel på gravvårdar utmed den norra muren.

Kvarter 2 med sina rader av gravar längs med rygghäckar. Flertalet av vårdarna är av sentida sort.

Ett äldre kalkstenskors.

Ex på högre stvård.

Titelvård, Brovaktén.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren rymmer flera kulturhistoriskt intressanta aspekter. Kyrkogårdens struktur är viktig att bevara. Gångarna och rygghäckarna ger en strikt, tidstypisk karaktär. Vid jämförelser av äldre fotografier, framkommer att grusgångarnas sträckning till stor del är ursprunglig. Denna historiska förankring gör strukturen kulturhistoriskt värdefull.

Omgärdningen med murar och trädkrans är värdefull. En tydlig, typisk strukturering av gravarna finns kvar. Det var förr vanligt att större, mer påkostade gravvårdar, s.k. köpegravar, förlades i kvarterens ytterkanter och längs ytterlinjen, invid muren. Enklare vårdar – allmänna gravar placerades i mitten av kvarteren. Det har funnits ett linjevårdssystem inne i dessa kvarter. Det är till stor del helt utplånat. Enstaka vårdar finns kvar som spår efter vad som en gång varit vanligt på våra kyrkogårdar i länet. Systemet med s.k. linjegravar växte fram sedan 1700-talet och innebar att begravingarna skedde utmed en linje. På så sätt kunde nära familjemedlemmar begravas långt ifrån varandra, och inte som oftast nu i familjegravar. Dessa gravvårdar var ofta små och enkla, som exempelvis träkors, eller små vårdar av sten. Sedan systemet upphörde 1964 har flertalet tagits bort. I och med deras enkla utförande, som t.ex. träkors, var de inte heller tänkta att finnas kvar så länge utan har successivt tagits bort. Där de finns kvar är det värdefullt att de bevaras för att gravläggningen ska kunna följas och också just för att de minner om ett äldre begravningskick.

Det förekommer flera olika typer av intressanta titlar på gravvårdarna inom dessa kvarter, b. la militära yrkestitlar såsom Arméfältflygaren, Löjtnant, F Grenadjären. Vidare finns det andra titlar som Åkeriägaren, Nämndemannen, Lantbrukaren, Källaremästare, Handlanden, Hemmansägaren etc. Intressant är att närheten till järnvägen speglas på kyrkogården i titlar som Stationsmästare, F.d. Banvakten, Stationsföreståndare och Stationsförmannen. Den vanligaste titeln för dessa kvarter och för kyrkogården som helhet är "Lantbrukaren".

Kvarter 5-6

Kvarter 5 och 6 ligger öster om kyrkogårdsmuren. Kv. 5 utgör den norra halvan och kv. 6 den södra halvan av området.

Allmän karaktär

Tidigare har det funnits mer påkostade, grusade gravar i utkanterna och enkla, allmänna gravar i mitten. Av dessa återstår endast ett fåtal gravar i utkanterna som tidigare har haft stenram, men som under senare tid tagits bort. I kv. 6 kan spår efter en allmän rad skönjas. Annars präglas kvarteren helt av låga, breda vårdar från sent 1900-tal.

Omgärdning

På den västra sidan finns kyrkogårdsmuren. I övriga väderstreck omges kyrkogårdsdelen av en 1,2 m hög bladhäck med en relativt nyplanterad trädkrans. Den består i norr av nio unga lövträd, sex granar i öster samt nio unga lövträd utmed den södra sidan.

Ingångar

I öster finns en huvudingång där två dubbelgrindar står framför en gräsrandell. Mellan grindarna finns ett järnstaket i samma stil. Grindarna är ornerade med ringar och spjälor. De står mellan fyrsidiga granitstolpar, vilka kröns av urnor i brons. Enklare öppningar finns i nordöstra, sydöstra och sydvästra hörnen.

Vegetation

Förutom omgärdningen finns rygghäckssystem i båda kvarteren. I västra delen av kv. 5 löper tre häckar i öst-västlig riktning. Räknat från norr till söder består de av en oxbärshäck, 0,5 m, idegranshäck, 0,5 m samt en häck av aronia, 0,8 m hög. Därefter följer tre nordsydligt löpande häckar. Från väst, först en 0,5 m hög oxbärshäck och därefter två st. 2,7 m höga rosenkvittenhäckar. Ytterligare en av samma sort är nyligen borttagen öster om dessa.

Kvarter 6 har liknande häckssystem. I väster finns på samma sätt tre öst-västligt löpande rygghäckar. Räknat från norr finns först en 0,7 m hög aronia, därefter en borttagen häck samt en 0,5 m hög oxbärshäck. Öster om dessa finns flera rader med nordsydligt löpande häckar. Från väster finns först en 0,5 m hög häck av oxbär, därefter två st. 2,7 m höga rosenkvittenhäckar samt ytterligare en som nyligen tagits bort. Längst i öster finns två 0,8 m höga tujor.

Gångsystem

Runt kvarteren sträcker sig en grusgång. Det finns även en gång som går mellan kvarteren.

Gravvårdstyper

Kyrkogårdsdelen är bara drygt ett halvsekel gammal och har därför inte några äldre gravvårdar. Tidigare fanns det grusade gravar utmed ytterkanterna och allmänna gravar i mitten. Av dessa återstår endast ett fåtal gravar i utkanterna. Ingen av dem har heller kvar sin ursprungliga stenram. I kv. 6 kan spår av ett linjevårdssystem skönjas. Systemet med linjegravar växte fram under 1700-talets senare del. Det innebar att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen inträffade. På så sätt kunde äkta makar och andra familjemedlemmar bli begravda långt från varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt "statuskillnad" men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. 1964 upphörde systemet varefter flertalet vårdar togs bort. Det är av vikt att dessa bevaras för att kunna följa ordningen på gravläggningarna. Kvarteren präglas helt av låga, breda vårdar från sent 1900-tal. Det finns ett par gravvårdar inom kvarteren som har någon form av titel. Lantbrukaren är den vanligaste titeln i kvarteren, liksom för kyrkogården i övrigt. Andra titlar som förekommer är Smidesmästaren, Överläkaren, Byggmästaren, Fru, Grävmaskinist och Hemmansägare. Titlar är intressanta på så sätt att de kan ge mycket information om vilka samhällsgrupper och näringar som verkat i en bygd. Längst bort i öster i kv.5 finns ett litet område med urngravar. En av dem har en vård med titeln Smidesmästaren.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Som för alla senare, utvidgade kyrkogårdsdelar spelar strukturen en viktig roll för det kulturhistoriska värdet. I dessa kvarter utgör rygghäckarna och gångarna det främsta värdet. De speglar den tid då sådana utvidgningar tillkom. Vid jämförelser av äldre fotografier, framkommer att grusgångarnas sträckning till stor del är ursprunglig. Denna historiska förankring är kulturhistoriskt värdefull. Den strikta karaktären var allrådande vid den tiden då utvidgningen skedde. Vidare finns det ett stort värde i grinden och staketet på den östra sidan.

Även omgärdningen är värdefull. Den följer väl den äldre kyrkogården med dess trädkrans. Det var vid slutet av 1700-talet som ett ideal med höga träd på kyrkogårdar växte fram. Detta har därefter under seklers gång utvecklats.

Eftersom området inte är så gammalt finns inte några mycket gamla gravar, utan vårdarna är av sentida och har i regel ett likartat utseende. Det finns spår av det tidigare nämnda linjevårdssystemet, vilket är värdefullt att bevara. Det finns ett par gravvårdar inom kvarteren som har någon form av titel. Lantbrukaren är den vanligaste titeln i kvarteren, liksom för kyrkogården i övrigt. Andra titlar som förekommer är Smidesmästaren, Överläkaren, Byggmästaren, Fru, Grävmaskinist och Hemmansägare. I kv. 6 finns det nio små linjevårdar. De sträcker sig i tidsordning från 1949 till 1953. Dessa är kulturhistoriskt intressanta då de utgör ett inte längre aktuellt begravningskick.

Kvarter 8, minneslund

Kvarter 8 existerar ännu inte i någon större utsträckning mer än på kartan. Längst mot öster finns en minneslund. Tujahäckar växer runt om minneslundens i en öppen cirkel. Minneslundens är belagd av gatsten. En grusgång delar av minneslundsområdet med kvarter 8. Där finns ännu inga gravvårdar, utan fem unga lövträd, planterade längst bort på den södra sidan. På den västra sidan av kv. 8 finns ytterligare en parallell grusgång. På andra sidan den gången finns en låg, nylagd, kvaderhuggen stenmur. Större delen av området söder om kvarter 5-6 utgörs av gräsmatta.

Bilden visar kvarter 8. Det enda som "finns" inom kvarteret är de fem unga lövträd som står på gräsmattan. En grusgång finns på vardera sidan av gräsmattan. I bildens främre del syns en nylagd, låg kvaderhuggen mur. Fler murar verkar vara under uppförande utmed den smala asfaltgång som leder mellan kvarter 8 och kvarter 5-6.

Minneslunden.

Källor

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1 av 3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.

Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland... 1760. Faksimilutgåva 1993.

Hansson, Hans-Erik m.fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.

Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-

Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.

Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.

Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.

Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.

Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.

Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.

Widegren PD, Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.

Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor från 1703, 1727, 1866. Häradskarta från 1868-77

www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen ”onumr. S om 042”. Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen ”granit” används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

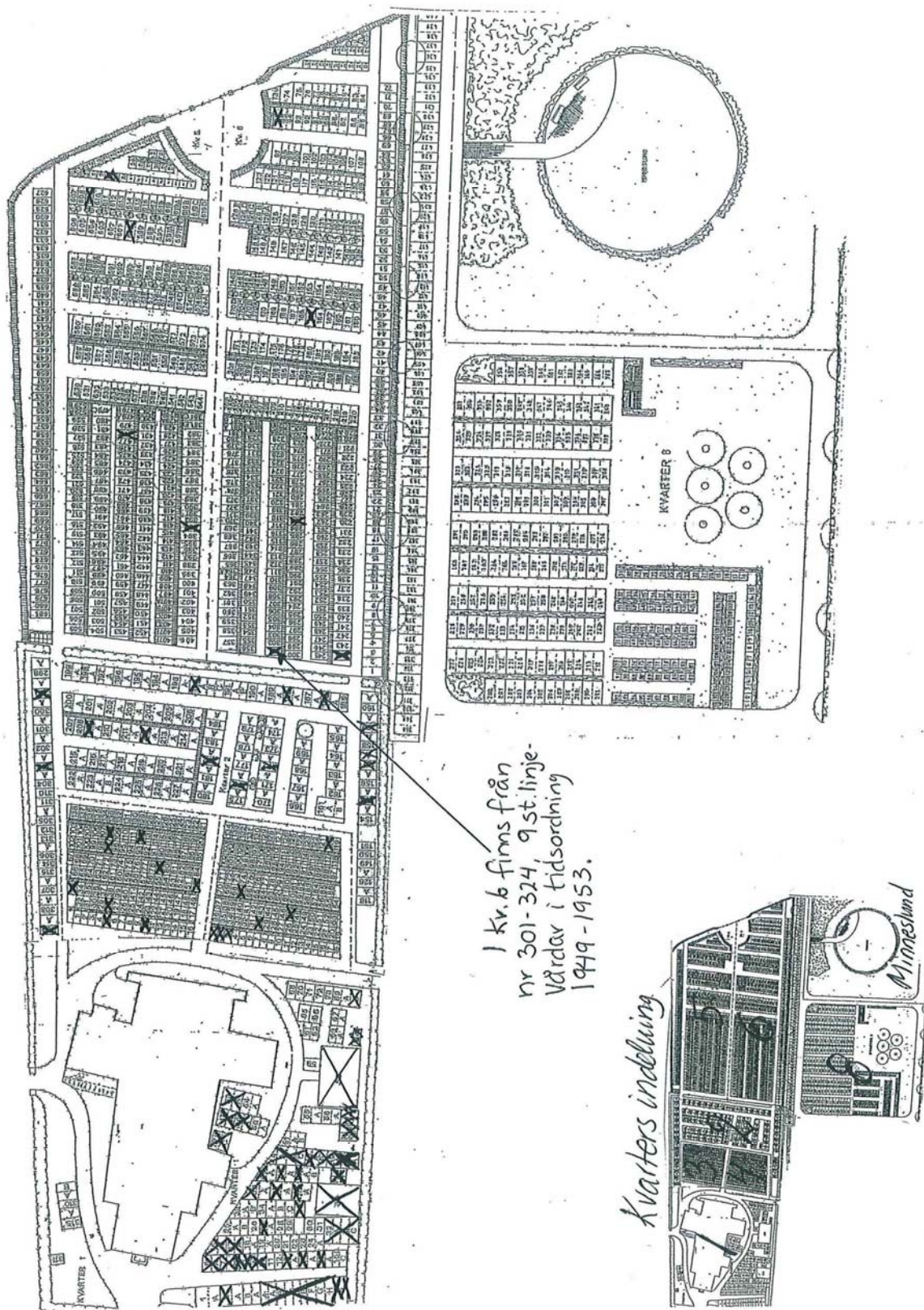
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m.m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Kimstads kyrkogård. Kulturhistoriskt intressanta gravvårdar markeras med ett X.